

Alcohol and the Bible

Šejvl, J., Linhartová, H., Kalina, K.

Charles University, First Faculty of Medicine and General University Hospital in Prague, Department of Addictology, Prague, Czech Republic

Citation | Šejvl, J., Linhartová, H., Kalina, K. (2019). Alkohol a Bible. *Adiktol. prevent. léčeb. praxi*, 4(2), 232–242.

Background | As one of the most significant books, the Bible had a crucial impact on the development of philosophy, law, theology, and medicine. Its timeless and interdisciplinary reach has implications for addictology, too, as the Bible makes references to alcohol use and inebriety and its consequences. **Aim** | The aim of this paper was to explore and describe the references made in the Bible to alcohol use, the occasions on which drinking is mentioned, and the consequences of drinking, including punishment, if any. Attitudes to alcohol use expressed in the Bible were also looked for. **Methodology** | The written document analysis method was used. Using purposive quota sampling, Bible 21 was searched by means of basic key terms for words associated with alcohol use, which resulted in the determination of the “comprehensive universum” (Ferjenčík, 2010). The relevant concepts were analysed in the context of the lines in which they appeared and the lines were then grouped into clusters. The lines

were checked against the corresponding excerpts from “The Bible: A Czech Study Translation” (Bible: Český studijní překlad) and any inconsistencies in terms of translation or content were looked for. The categorisation was followed by content analysis (cf. Miovský, 2006, pp. 98-103). Our approach followed that reported by Plichtová (1996, pp. 311-313), in which individual procedures were divided into mutually interlinked phases. **Results and conclusion** | Alcoholic beverages, particularly wine and beer, were present in both the Old Testament and New Testament societies. The Bible refers to alcohol from four main perspectives: it forbids alcohol use, finds it inappropriate to use, recommends the use of alcohol for medical and palliative purposes, and notes the consequences of drinking, including punishment for inebriety-related behaviour. The biblical texts prefer moderate alcohol consumption, with abstinence being the ideal option.

Keywords | Bible – God – Alcohol – Wine – Beer – Inebriety

Submitted | 23 September 2019

Accepted | 4 November 2019

Grant affiliation | Institutional support was provided by Charles University, First Faculty of Medicine, Department of Addictology, GA UK No. 1290218, and Charles University, the Progres No. Q06/LF1 programme.

Correspondence address | Jaroslav Šejvl, Charles University, First Faculty of Medicine and General University Hospital in Prague, Department of Addictology, Apolinářská 4, 128 00 Prague 2, Czech Republic

jaroslav.sejvl@lf1.cuni.cz

Alkohol a Bible

Šejvl, J., Linhartová, H., Kalina, K.

Univerzita Karlova, 1. lékařská fakulta a Všeobecná fakultní nemocnice v Praze, Klinika adiktologie

Citace | Šejvl, J., Linhartová, H., Kalina, K. (2019). Alkohol a Bible. *Adiktol. prevent. léčeb. praxi*, 4(2), 232–242.

Východiska | Bible je jednou z nejvýznamnějších knih, která zásadním způsobem ovlivnila rozvoj filozofie, práva, konfese a lékařství. Její nadčasový a mezioborový přesah nepřímo zasahuje i do adiktologie, neboť v ní nacházíme zmínky o užívání alkoholických nápojů, opilosti a jejích následcích. **Cíl** | Cílem je zmapovat a popsat užívání alkoholických nápojů v Bibli, při jakých příležitostech je jeho užívání zmíněno, následky jeho užívání, včetně případných trestů. Současně uvést postoj Bible k užívání alkoholu. **Metodologie** | Byla použita metoda analýzy písemných dokumentů, kdy na základě metody kvótového záměrného výběru jsme za využití Bible 21 vyhledali za použití bazálních klíčových slov pojmy, které souvisejí s užíváním alkoholu, což vedlo k určení komplexního univerza (Ferjenčík, 2010). Ta byla analyzována v kontextu verše, v němž byla uvedena, a ty byly řazeny do vytvořených trsů. Verše byly verifikovány se stejnými úryvky z Bible: Český studijní překlad, a vyhledávali jsme případné překladové a významové

neshody. Po ukončení kategorizace jsme provedli obsahovou analýzu (srov. Miovský, 2006, pp. 98–103). Náš postup odpovídal koncepci Plichtové (1996, pp. 311–313), kdy jsme jednotlivé procedury rozdělili do vzájemně propojených fází. **Výsledky a závěr** | Alkoholické nápoje, zejména víno a pivo, byly součástí starozákonní i novozákonní společnosti. Bible se k nim vyjadřuje ve čtyřech základních pilířích: zákaz užívání alkoholu, nevhodnost jeho užívání, doporučení užití z léčebných či paliativních důvodů a důsledky požití, včetně trestů pro jednání v opilosti. Biblické texty upřednostňují střední užívání alkoholu s tím, že vhodnější je abstinence.

Klíčová slova | Bible – Bůh – Alkohol – Víno – Pivo – Opilost

Došlo do redakce | 23. září 2019

Přijato k tisku | 4. listopadu 2019

Grantová podpora | Tento článek byl zpracován v rámci Univerzity Karlovy, Kliniky adiktologie 1. lékařské fakulty, grant GA UK č. 1290218 a současně podpořen institucionálním programem podpory Progres č. Q06/LF1.

Korespondenční adresa | Mgr. Jaroslav Šejvl, Klinika adiktologie, 1. lékařská fakulta, Univerzita Karlova a Všeobecná fakultní nemocnice v Praze, Apolinářská 4, 128 00 Praha 2

jaroslav.sejvl@lf1.cuni.cz

1 ÚVOD

Bible je nejen nejrozšířenější knihou na světě, ale i nejprekládanější a nejčtenější knihou. Počet výtisků od Gutenbergova vydání v roce 1452 je nespočítatelný. Je knihou, která významným způsobem ovlivnila rozvoj (nejen) evropské civilizace a která stála za rozvojem a humanitním uchopením čtyř základních oborů lidského rozvoje – práva, filozofie, náboženství a lékařství. Byla a do současné doby je i inspirací literárních a uměleckých děl. Její vliv je neoddiskutovatelně vryt do lidské činnosti. Je rovněž knihou historickou a dává nám nahlédnout do způsobu života lidí, kteří žili ve starozákonní a novozákonní době (Mackerle, 2014). Její přínos se – byť nepřímě – týká i oboru nelékařského zdravotnického oboru adiktologie. V jednotlivých biblických knihách nacházíme zmínky o alkoholických nápojích. Verše zabývající se tímto tématem nám pomáhají chápat význam těchto nápojů pro tehdejší společnost a její kulturu. S ohledem na všechny tyto skutečnosti považujeme za vhodné znát názor biblických autorů k alkoholickým nápojům. Organizace působící v našem oboru, naši (potencionální) pacienti a klienti jsou konfesního vyznání a mohou skrze Boha najít cestu k léčbě a uzdravě, anebo naopak skrze léčbu najít cestu k Bohu.

Prvek paradigmatu vůle božského principu založeného na příčinné souvislosti mezi závislostí a uzdravou jako jediného činitele se mění s počátkem 19. století. Trotter v roce 1804 publikuje v Londýně své poznatky shrnuté do díla *An essay, medical, philosophical, and chemical, on drunkenness, and its effects on the human body*, a ze stejných zkušeností vychází i Rush (1811) se svojí *An inquiry into the effects of ardent spirits on the human body and mind, with an account of the means for preventing and of the remedies for curing them*. Významný příklon k terapeutickému a specifickému přístupu k závislým na alkoholu odstartovává v roce 1849 Huss se svým opusem *Alcoholismus chronicus eller Chronisk alkoholssjukdom: ett bidrag till dyskrasiernas kannedom, enligt egen och andras erfarenhet*. To samozřejmě neznamenalo absenci konfesního prvku v léčbě; byl to počátek vzniku určitého léčebného dualismu – věřící se i nadále mohli svěřovat do péče náboženským nebo církevním organizacím, kde víra a Bůh hráli v léčebném procesu svoji nezastupitelnou roli. Ateisté, resp. bezvěrci a zpočátku i jinověrci měli možnost vyhledat nenáboženské organizace, kde byl Bůh zpravidla zastoupen jiným subjektem.

Bible paušálně alkoholické nápoje nezakazuje; výjimka je u Nazírů (Nazirejců): „...bude se zdržovat vína i piva; ne-napije se vinného octu ani jiného kvašeného nápoje, ne-napije se žádné šťávy z hroznů a nebude hrozný ani jíst...“ (Nu 6,3); „... abys nepila víno ani pivo...“ (Sd 13,4) a „...ne-bude pít víno ani opojný nápoj...“ (L 1,15). Bůh vede svůj lid ke střídmosti a ideálem je abstinence (Louda, 2015). Opilost je v bibli často spojena s jednáním, které je v Božích očích špatné (Houser, 2003).

Názvy biblických knih uvádíme standardní kanonickou zkratkou, následuje číslo kapitoly a verše.

2 METODOLOGIE

K analýze biblického textu bylo použito první vydání Bible 21 (dále jen „B21“). Jedním z faktorů pro volbu tohoto biblického vydání byl jeho moderní, čtivý a přehledný jazyk, který odpovídá způsobu vyjadřování dnešního člověka; a i skutečnost, že je dostupný on-line, a tedy vhodně použitelný pro vyhledávání klíčových slov, resp. veršů. Její přehlednost je dána i tím, že básnické pasáže jsou oddělené a jeden verš je psán na jeden řádek. Oproti tomu vydání Bible: Českého studijního překladu, (dále jen „ČSP“) je méně členěné, text je psán vcelku a je velmi hutný, místy postrádající přehlednost. Výhodou ČSP je, že disponuje poznámkovým aparátem, a užívání tohoto překladu k verifikaci B21 jsme považovali za nezbytnost. V úvahu ještě připadalo použít pro analýzu Český ekumenický překlad, ale s ohledem na cíl článku a vyšší přehlednost článku, včetně snazší orientace v něm, jsme k využití tohoto překladu nepřistoupili. Tato skutečnost podle našeho názoru nemá vliv na validitu textu.

Design studie byl zaměřený na kvalitativní obsahovou analýzu, která byla provedena ve formátu analýzy písemných dokumentů. Na základě metody kvótového záměrného výběru jsme za využití online verze B21 vytvořili na zvolená klíčová slova jednoduchou studii biblického textu. Vybraný text byl verifikován s textem ČSP. Postup analýzy byl obdobný jako u již publikovaných historických studií – viz např.: „Nejstarší specializované lůžkové zařízení pro léčbu závislosti na alkoholu na historickém území Čech a Moravy: případová studie protialkoholní léčebny ve Velkých Kunčicích (1911–1915)“ (Šejvl & Miovský, 2017, p. 134–146), „The first inpatient alcohol treatment facility in the Czech Republic: Case study of the Tuchlov institution (1923–1938)“ (Šejvl & Miovský, 2018, pp 97–104) a „The oldest addiction treatment institution on the historical territory of Slovakia: The Istebné nad Oravou treatment facility (1937–1949)“ (Šejvl, Mašlániová & Miovský, 2019, in print).

Nejprve jsme, totožně podle Ferjenčíka, zvolili bazální klíčová slova k určení komplexního univerza (Ferjenčík, 2010). V našem případě se jednalo o: „opilství, opilost, víno, pivo, vinice a alkohol.“ Poté následovala fixace vyhledaných veršů, ve kterých se klíčová slova vyskytovala, jejich setřídění a popis. Náš postup v rámci obsahové analýzy odpovídal koncepci Plichtové (1996, pp. 311–313), kdy jsme jednotlivé procedury rozdělili do vzájemně propojených fází. Při nalezení požadovaného slova jsme prováděli verifikaci s biblickým textem ČSP. Pokud se jednotlivé překlady neshodovaly, resp. neměly jednoznačně stejný význam, nebo jen jeden z překladů obsahoval zmínku o alkoholu, byly verše z práce vyřazeny. Vyhledaná klíčová slova ve verších byla kódována do kategorií (Miovský, 2006): Oslavy, dary, hodování; Skutky v opilosti; Požehnání a hojnost vína; Popis opilosti; Tres-

ty; Oběti; Kalich hněvu; Zákony a doporučení, Přirovnání a metafory a Jiné. Tyto kategorie byly vytvořeny s ohledem na jejich četnost. Některé verše byly s ohledem na svůj kontext zařazeny do více kategorií. Do kategorie „Jiné“ byly zařazeny i verše, které se nepodařilo zařadit do předchozích kategorií, ale pro celkový text měly logický význam.

3 BIBLE

Role Bible v naší společnosti je nezastupitelná. Formovala a rozvíjela nejen čtyři fundamentální disciplíny evropské vzdělanosti – právo, filozofii, náboženství a lékařství – ale rovněž další, jim velmi blízké nebo z nich vycházející obory – literaturu, výtvarné umění, hudbu, etiku, profesní řemesla a nakonec i politologii a politiku jako takovou a další. Bazální znalost Bible, biblických osob a jejího dějinného příběhu právem považujeme za základ vzdělanosti euroamerické civilizace. Bibli nelze číst jako jinou běžnou knihu. Je nutné ji správně chápat v kontextu jednotlivých biblických knih, kdy byly sepsány, a civilizací v době, kdy žily.

3.1 Interpretace Bible

Shea (1989) vyzdvihuje důležitost správné interpretace biblických textů. Stejně i Keene (2009) uvádí, že každý překlad Bible je v podstatě zároveň jejím výkladem. Mat (2002a) uvádí, že i z přesného překladu textu se může stát jeho výklad, neboť překladatelé se snaží přeložit text tak, jak jej chápou oni a jak si jej vykládají. Čtenáři jsou tedy odkázáni na jejich překlad, který může být zkrslený jejich subjektivitou. Autenticitu textu zjistíme pouze tak, že Bibli nastudujeme v jazyce, ve kterém byla sepsána. Vždy je nutné posuzovat autentičnost jednotlivých částí Bible, nikoliv knihu celou (Mat, 2002b). Významným faktorem je čas, tedy doba, kdy byla ta konkrétní část Bible napsána, protože se později mnohokrát upravovala a s jednotlivými úpravami se mohl změnit i její výklad.

3.2 Struktura a literární stránka Bible

Bible bývá označována různými způsoby, nejčastěji se setkáváme s názvy: Písmo svaté, Písmo, Boží slovo, Kniha knih či Kniha. Označení Bible jako Boží slovo vyznačuje promlouvání Boha k lidem skrze tuto knihu událostmi dějin (Heryán, 2007).

Podle Krmelové (2013) jsou v Bibli nastíněny některé filozofické otázky, ale nemůžeme ji považovat čistě za filozofické dílo. Po literární stránce obsahuje Bible široké spektrum různých druhů textů. Je velice jazykově rozmanitá a samotný text obsahuje mnoho jazykových prostředků. Bibli nelze zařadit k jednomu konkrétnímu literárnímu žánru, neboť se skládá z několika desítek knih, které se liší svou strukturou, obsahem i jazykem. V Bibli se nachází mnoho různých prvků, které by mohly být indika-

tory správného literárního žánrového zařazení, ale díky jejímu rozsahu a nesourodosti je to obtížné. Autoři Bible, respektive písaři, pokud nepovažujeme Boha za jejího jediného autora, čerpali z ústní lidové slovesnosti, tedy z mýtů, legend a příběhů (Mat, 2006b).

Bible je psaná v er-formě, její děj je vyprávěn z pohledu nezávislého a objektivního vypravěče, který popisuje činnosti a emoce postav. Bible se psala zhruba 1 600 let (1500 př. n. l. – 100 n. l.) a doposud není znám celkový počet jejích autorů. Někteří lidé považují za pravého autora Bible Boha, který vedl písaře, nebo za Boží slovo, které je přepsáno člověkem (Kurz Omega, 1999). Biblický text rozkládá svůj děj mezi jednotlivé vrstvy společnosti. Ačkoli se v Bibli často vyskytují nadpřirozené jevy, její postavy jsou popsány reálně a nejsou idealizovány. Příběhy často poukazují na chybné jednání postav, ze kterých zpravidla plyne poučení.

Bibli tvoří dvě části, Starý a Nový zákon, které zahrnují 66 knih s různorodým obsahem. Starý zákon (dále jen „SZ“) byl psán hebrejsky, semitským jazykem. Nový zákon (dále jen „NZ“) byl z významné části napsán řecky. SZ je rozsáhlejší, obsahuje celkem 39 knih, NZ obsahuje 27 knih. Některé překlady Bible, například Septuaginta, obsahují texty, jež nejsou v hebrejské bibli, a proto jsou Židy označovány za apokryfy; římskokatolická a pravoslavná církev je označují jako deuterokanonické texty.

3.3 Starý zákon

Žádný z původních textů SZ se nedochoval. Jeho knihy vznikaly asi 900 let. SZ byl psán převážně hebrejsky, některé části byly napsány v aramejštině. Obsahuje dějiny židovského národa, knihu přísloví, moudrosti, modlitby, literární příběhy a poezii (Ravik, 2006). První částí SZ je Pět knih Mojžíšových (Genesis, Exodus, Leviticus, Numeri a Deuteronomium). V hebrejštině bývá používán pojem Tóra,¹ v křesťanském pojetí také jako Pentateuch.² Dále SZ obsahuje knihy historické, mudroslovné a prorocké. Jeho texty se průběžně měnily a aktualizovaly. Konečnou podobu získaly mezi 6. a 5. st. př. n. l., ale konečný kánon SZ se ustálil ve 4. st. př. n. l. Jeho texty nejsou chronologicky seřazené (Mat, 2006), a ačkoliv je autorství připisováno největšímu židovskému proroku Mojžíši, texty pravděpodobně psalo více autorů (Keene, 2002).

Další částí SZ jsou knihy historické neboli výpravné. Tyto knihy vyprávějí o Mojžíšových následovnicích a jejich skutcích, dějinách Izraele a ostatních zemí. K básnickým knihám se řadí žalmy, básně, přísloví nebo Šalomounova Píseň písní. Následují knihy prorocké, které jsou pojmenovány podle jednotlivých proroků. Za proroky nebyli považováni lidé, kteří předpovídali budoucnost, ale Ti, kteří předávali Boží poselství, jež mnohdy popisuje budoucí skutky.

1 | Z hebrejského „zákon/učení“ – תורה.

2 | Z řeckého „pět knih“ – πεντάτευχος.

3.4 Nový zákon

NZ, někdy nazývaný jako Nová smlouva, tvoří se SZ křesťanskou bibli. První zmínky pocházejí z 1. století a jeho větší část byla sepsána řecky apoštoly a jejich žáky. Další fragmenty řeckých textů se datují do 2. a 3. století. Úplná sbírka NZ pochází z doby kolem 4. století. NZ byl psán na pergamen a vázán do kodexů. Kánon NZ vznikl ve 4. století (Keene, 2002).

Skládá se z 27 knih, z toho jsou 4 evangelia. NZ psaly 3 generace pisatelů; první generace psala několik let po Kristově smrti a v té době byly také napsány Pavlovy novozákonní dopisy. Druhá generace (65–100 n. l.) sepsala evangelia. Autoři evangelii tedy pravděpodobně nebyli svědkové Ježíšova života. Evangelia jsou navzájem inspirovaná, Matoušovo evangelium se pravděpodobně inspirovalo Markovým. Janovo evangelium se však místy liší a nelze jej časově zařadit, proto nepatří mezi synoptická. Třetí generace autorů tvořila v letech 100–150 n. l. epištoly (Mat, 2008). NZ se dělí podobně jako SZ na Knihy zákona, Knihy historické a Knihy naučné. Knihy zákona obsahují zmiňovaná čtyři evangelia. Historické knihy vyprávějí o apoštolech a jejich skutcích. Dále NZ obsahuje 21 dopisů neboli epištol. Tyto dopisy sdělují, jak se lidé a obce mají chovat v souladu s Písmem, popisují vznik církve a její šíření. Poslední knihou Bible je Zjevení Janovo. To vypráví o konci světa a jeho dopadech na lidstvo.

4 NÁPOJE BIBLICKÉ DOBY

Biblické území, byť je z jedné části omýváno Středozemním mořem, bylo chudé na pitnou vodu (Př 25,25; Jr 17,8), která byla velmi ceněna. Voda se získávala z kopaných studní, jež dosahovaly hloubky i 20 m, a schraňováním dešťové vody do cisteren a nádrží. Péče o vodní zdroje byla velmi důležitá a odpovědná; studně byly nutné udržovat čisté, aby nedocházelo ke kontaminaci vody a jejímu hygienickému znehodnocení. Nádrže musely být pečlivě kontrolovány, aby dešťová voda byla dobře zadržena a neztrácela se. Pokud byla studna hygienicky znehodnocena, zasypána nebo nádrž na vodu či cisterna poškozena, znamenalo to neobyvatelnost daného území (srov. např. Gn 26,15; 2Kr 3,19–25 či 2Pa 32,3). Dostatek vody znamenal blahobyt a byl známkou požehnání (Iz 58,11; J 7,37). Voda hrála rovněž významnou sociální roli. Dát pocestnému nebo hostu zdarma vodu bylo naprostou samozřejmostí,³ její odepření bylo odsuzováno (Gn 24,17; J 4,7). Voda pro stáda musela být kupována (Novotný, 1956, p. 1219). V případě pěstování rostlin, tedy v době sucha od listopadu do března, bylo nutné spoléhat se výhradně na závlahu rosou (Gn 27,28; Dt 33,13; Ž 133,3).

Voda bývá zmiňována v knihách SZ právě v kontextu božího požehnání: „Budete sloužit Hospodinu, svému Bohu, a on požehná tvému chlebu i tvé vodě“ (Ex 23,25)

či „To mám vzít svůj chleba, svou vodu a maso, které jsem připravil pro své střihače, a dát to lidem, o kterých ani nevím, odkud jsou?“ (1S 25,11). Téma vody se objevuje i v obou Královských knihách: „Boží muž ale králi odpověděl: „I kdybys mi dal polovinu svého domu, nešel bych s tebou. Nic na tomto místě nesním, ani vody se nenapíju“ (1Kr 13,8) a „Ne!“ odpověděl. „Nezajal jsi je vlastním mečem a lukem, a teď bys je chtěl pobíjet? Dej jim jídlo a vodu, ať se najedí a napijí a pak ať se vrátí ke svému pánu“ (2Kr 6,22).

Mezi další dva druhy nealkoholických nápojů typických pro starozákonní dobu patřilo mléko (Sd 5,25), které bylo získáváno od stád, a vinný ocet: „Hospodin promluvil k Mojžíšovi: „Mluv k synům Izraele: Když se muž nebo žena rozhodne složit zvláštní nazírský slib, aby se zasvětil Hospodinu, bude se zdržovat vína i piva; nenapije se vinného octu ani jiného kvašeného nápoje, nenapije se žádné šťávy z hroznů a nebude hrozny ani jíst, ať už čerstvé nebo sušené. Po celou dobu svého zasvěcení neokusí nic pocházejícího z vinné révy, od zrnka až po slupku“ (Nu 6,1–4). Vinný ocet je zmiňován i v kontextu ukřižování Ježíše Krista: „Jeden z nich rychle odběhl, vzal houbu, naplnil ji octem, nabodl na prut a dával mu napít“ (Mt 27,48).

Dalším nápojem, který byl součástí tehdejší kultury a společnosti, bylo víno. Novotný uvádí, že se víno pilo nejčastěji červené (Dt 32,14). To bylo velmi často míšeno s vodou (Iz 1,22) a přidávalo se do něj rovněž vonné koření (Pís 8,2) nebo myrhový prášek (Mt 27,34). Takto míšená vína byla označována mesek (Ž 75,8), mimsák (Iz 65,11) a mezeg (Pís 7,2). „Když pak přišel čas k jídlu, řekl jí Boáz: „Pojď sem, vezmi si chleba a namáčeš si sousta ve víně“ (Rt 2,14) či „Melchisedech, král Sálemu, který byl knězem Nejvyššího Boha, přinesl chléb a víno (Gn 14,18); „Máme slámu i obrok pro své osly, mám i chléb a víno pro sebe, zde pro tvou služebnici i pro mládence, který tvého služebníka provází. Nic víc nepotřebujeme“ (Sd 19,19) a „Všichni místodržící přede mnou přitom od lidu vymáhali denní dávku 40 šekelů⁴ stříbra na jídlo a víno. Také jejich mládenci lid utiskovali. Já jsem ale z úcty k Bohu nic takového nedělal“ (Neh 5,15).

4.1 Alkohol a Bible

V Bibli je mnoho zmínek o alkoholických nápojích, ale pojem „alkohol“ se v ní nevyskytuje. Významná jsou pro nás slova „opilství, opilost“ (celkem 40x), víno (140x, byť vždy není zřejmá nuance v rozdělení na víno jako plod a víno jakožto alkoholický nápoj)⁵ a pivo (celkem 16x).

Shea (1989) uvádí, že pokud jde o zmínky o alkoholu v Bibli, jednalo se o vždy pivo nebo víno, nikoli o destiláty, které se začaly vyrábět až v 6. století. Dále popisuje čtyři důvody

4 | Přibližně 460 g.

5 | Novotný (1956) uvádí, že v případech, kdy se v Bibli píše o víně, zpravidla se tím myslí vinná réva (*Vitis vinifera* – srov. Zj 6,6), ale např. v 2Kr 4,39 se jedná o tykev. K pěstování vinné révy srov. např.: Gn 9,20; Gn 40,9; Ž 78,47).

3 | Určitým precedentem či pravidlem Orientu bylo nechávat u cesty nádoby s vodou pro pocestné.

proti pití vína, které jsou obsaženy ve SZ: i) škodlivé účinky, které plynou z běžného pití vína; ii) dlouhodobé škodlivé účinky; iii) nevhodné a nežádoucí chování lidí, které je demonstrováno na konkrétních osobách v konkrétních situacích a iv) s ohledem na tyto účinky je zakázáno pít víno některým skupinám obyvatel. Podle obrazu SZ Shea vybízí čtenáře ve svém článku k naprosté abstinenci od alkoholu v jakékoliv jeho podobě (Shea, 1989).

Dále Shea (1989) poukazuje na překlad alkoholického nápoje. Jedná se o hebrejský výraz šékár (Nu 28,7), který je do českého jazyka zpravidla překládán jako silný „opojný nápoj“ nebo „silný nápoj“. Ten byl vyráběn kvašením z ovoce nebo medu. K pojmu víno se z hebrejštiny váží dva výrazy: tírôš a jajin. Význam tírôš (Nu 18,12; Neh 10,37) znamená čerstvé víno ve smyslu zemědělského produktu z révy, dále je takto označována nekvašená hroznová šťáva – mošt. Z biblického textu vyplývá, že pokud mluvíme o jajin, jedná se o alkoholický vinný nápoj, tedy o dobře vykvašené víno⁶ (Novotný, 1956). V českém překladu B21 a ČSP se překlady pro výrazy šékár, tírôš a jajin běžně nerozlišují.⁷ Slova tírôš a jajin jsou oba nahrazeny českým ekvivalentem víno. Musíme tedy správně interpretovat rozdíl mezi vínem jako alkoholickým nápojem a vínem jako zemědělským produktem (plodem) z vinné révy. Louda (2015) přidává ještě výraz: *oinos*, ten se ale vyskytuje pouze v NZ a nahrazuje všechna předešlá slova (šékár, tírôš, jajin). Ze starozákonní doby známe ještě dva pojmy: sôbé⁸ a šémárím.⁹

Vztah k alkoholu byl v biblických dobách u Izraelců spíše rezervovaný. Novotný (1956) uvádí, že běžní Izraelci byli spíše prostí a střídmi lidé, kdy riziko, že střídma míra užití alkoholu nebude dodržena, bylo pouze v době náboženských slavností. Oproti tomu u lidí z vyšších sociálních vrstev bylo opilství časté, a to zejména v obdobích náboženských úpadků. Opilost byla považována za prohřešek: „Když se tak před Hospodinem modlila, Elí si všiml jejich úst. Hana totiž promlouvala srdcem, rty se jí chvěly, ale protože její hlas nebylo slyšet, Elí si myslel, že je opilá. Proto jí Elí řekl: „Jak dlouho tu budeš opilá? Prober se!“ Hana mu ale odpověděla: „Tak to není, můj pane. Jsem jen zdrcená. Nepila jsem víno ani pivo; jen jsem si vylévala duši před Hospodinem. Nepokládej svou služebnici za ničemnou ženu. Modlila jsem se tu z velikého zármutku a rozrušení““ (1S 1,12–16) a obdobně, byť s fatálním následkem: „Abigail se tedy vrátila k Nabalovi. Ten právě doma pořádal hody. Hodoval jako král, cítil se skvěle a byl úplně opilý. Proto mu až do rozednění neřekla vůbec nic. Teprve ráno, když Nabal vystřízlivěl, mu to všechno vyprávěla. V tu chvíli ho ranila mrtvice a on ztuhl jako kámen. Asi po deseti dnech Hospodin Nábala zasáhl tak, že zemřel“ (1S 25,36–38).

6 | Z příbuzného semitského kořene bylo odvozené řecké *oinos* a latinské *vinum* (Novotný, 1956, s. 1212).

7 | Výjimkou je Oz 4, 11, kde je použito slovo „burčák“ pro překlad slova tírôš.

8 | Slovo sôbé je odvozeno od kořene slova, který znamenal nadměrné pití při pohanských bohoslužebných slavnostech (Iz 1,22 a Na 1,10) (Novotný, 1956, p. 1212).

9 | Označuje vinnou sedlinu, kvasnice (Novotný, 1956, p. 1212).

Jak již bylo uvedeno, slova „opilost“ nebo „opilý“ se v Bibli nevztahují jen na požití alkoholu, ale velmi často se abstrahují k jednání, které postrádá bohabojnost nebo je zcela bezbožné: „Běda tomu, kdo dává pít svému bližnímu, kdo jej opijí z číše svého hněvu, aby se díval na jeho nahotu! Ne slávou, ale hanbou budeš opilý. Teď pij ty; ukaž, jak jsi neobřezaný! Blíží se k tobě kalich z pravice Hospodinovy; ne slávou, ale zvratky budeš pokrytý“ (Ab 2,15–16). Objevují se i případy, kdy jsou tyto pojmy použity jak pro jednání bez úcty k Bohu, tak i pro skutečné požití alkoholu: „Běda těm, kdo ráno vstávají a hned se ženou za pitím, kdo vysedávají dlouho do noci, než se vínem rozvášní! Citery, loutny, tamburíny, píšťaly, víno na jejich hodech nechýbí. Hospodinovy skutky je ale nezajímají, dílo jeho rukou vůbec nevidí. A proto můj lid půjde do zajetí, neboť mu chybí poznání; jeho urození budou umírat hladu, obyčejní budou žízni vyprahlí! Záhrobní už proto rozvírá svůj chrťán, jeho bezedná tlama zeje dokořán; výkvět i spodina spadne tam, celý ten rozjařený bujný dav! Člověk bude sražen a každý ponížen, pohledy pyšných skloní se. Hospodin zástupů se ale soudem vyvýší, svatý Bůh se ukáže svatým ve spravedlnosti. Ovce se budou pást jako na vlastních loukách, v troskách boháčů se budou pást kůzla“ (Iz 5,11–17).

V NZ bylo opilství postaveno na roveň ostatním hříchům, lidé před ním byli varováni. „V dopisu jsem vám napsal, abyste se nestýkali se smilníky. Nemyslel jsem ale vůbec smilníky tohoto světa ani lakomce, vydřiduchy nebo modláře – vždyť to byste museli ze světa utéci! Teď vám tedy píšu, abyste se nestýkali s někým, kdo si říká bratr, ale je to smilník, lakomec, modlář, pomlouvač, opilec nebo vydřiduch. S takovým ani nejezte“ (1K 5,9–11) či „Copak nevíte, že nespravedliví nebudou mít podíl na Božím království? Neplete se: smilníci, modláři, cizoložníci, rozkošníci, zvrhlíci, zloději, lakomci, opilci, pomlouvači ani vydřiduchové nebudou mít podíl na Božím království. A takoví jste někteří byli, ale jste omyti, jste posvěceni a jste ospravedlněni jménem Pána Ježíše Krista a Duchem našeho Boha“ (1K 6,9–11).

Ze stejných ideových schémat vycházely i rady do života: „Žijme poctivě jako ve dne: ne v obžerství a opilství, ne zhýrale a nestydatě, ne ve svárech a závisti“ (Ř 13,13) a „Projevy tělesnosti jsou zřejmé. Patří sem smilstvo, nečistota, nestydatost, modlářství, čarování, nepřátelství, svárliвість, nevraživost, zloba, soupeřivost, roztržky, sekty, závidění, opilství, obžerství a další podobné věci. Varuji vás; jak už jsem vám říkal, ti, kdo tohle dělají, nebudou mít podíl na Božím království“ (Ga 5,19–21).

Zákaz požívat kvašené nápoje včetně vína byl stanoven pro všechny, kteří vcházeli do Stanu setkávání, aby nezemřeli (Lv 10,9).¹⁰ Neopíjejte se vínem (což vede k prostopášnosti), ale nechávejte se naplnit Duchem (Ef 5,18) a dále viz shora (1K 5,9–11; 1K 6,9–11; Ř 13,13; Ga 5,19–21). Další omezení je uvedeno v knize Deuteronomium: „...chléb jste nejedli a víno ani pivo nepili“ (Dt 29,5). To

10 | K tomu srov. Ex 44,21.

samozřejmě neplatilo za situace, kdy víno bylo součástí oběti (Ex 29,39; Lv 23,13; Nu 15,5; Nu 28,14; Oz 9,4), obětní hostiny (Dt 14,26) či obětního kultu (Sd 21,20).

V tomto kontextu je nutné zmínit Slova Lemuelova (Př 31). Podle těchto veršů nenáleží králům pít víno a vladařům pít pivo, neboť by mohli zapomenout na své povinnosti, či překroutit právo všech souzených (Př 31,4–5). Tedy abstinovat by měli ti, kteří rozhodují na soudcovské stolicích. Obdobně Kazatel uvádí, že: „Běda ti, země, když je tvým králem dítě a tvoji velmoži zrána hodují. Blaze ti, země, když je tvým králem šlechtic a tvoji velmoži v pravý čas hodují – pro posílení, ne pro opití“ (Kaz 10,16–17). Tématem opíjení alkoholem a vládnutím se zabývá i kniha Izaiáš: „Tihle jsou ale vínem zmámení, potácejí se pivem opilí: kněz i prorok jsou pivem zmámení, vínem zmatení, potácejí se pivem opilí, blouzní, když mají vidění, když mají soudit, blábolí. Zvrátky pokrývají všechny stoly, lejn leží všude hromady“ (Iz 28, 7–8). Varování před pitím vína a piva směřovalo nejen ke králům a vladařům, ale i vůči prostému lidu. Tato varování se objevují např. v knize Přísloví: „Vino je drzoun a pivo křikloun; kdo za ním vrávorá, nezmoudří“ (Př 20,1); „Milovník radovánek je vlastně chudák; milovník přepychu a vína nebude bohatý“ (Př 21,17); „Nepatří k těm, kdo se opíjejí vínem, k hltounům masa neřad se. Pijáka i žrouta přece čeká bída, ospalost člověka do hadrů obléká“ (Př 23,20–21).¹¹ „Běda hrdinům v pití vína, zdatným v nalévání nápojů, kteří za úplatek ospravedlní darebáka a spravedlivým právo odeprou!“ (Iz 5,22–23).

Za paradigma ke shora uvedenému a k následkům nadměrného požívání vína můžeme zcela jistě považovat Noemův příběh. Noe jako první vysadil vinici, napil se vína, opil a ležel obnažen ve svém stanu (Gn 9,20–27).

Možnost podat za určitých okolností alkohol uvádí opět král Lemuel: „Umírajícím dejte pít pivo, a víno těm, kdo hořkost zakouší. Když se napijí, na bídu zapomenou, přestanou myslet na své trápení“ (Př 31,6–7). V určitých situacích bylo víno doporučováno jako lék (L 10,34; 1Tm 5,23), jako prostředek pro utišení (Mk 15,23) a i ke zlepšení nálady (Př 31,4). Při stolování se někdy chléb namáčel ve víně (Rt 3,14).

4.2 Oslavy, dary, hodování

Víno bylo často součástí oslav a hostin. Již v novozákonní době v tomto ohledu fungoval *sui generis* princip harm reduction. Aby se snižovalo riziko, že se účastníci oslavy opijí, víno se směšovalo s vodou. Jak uvádí Novotný (1956), při hostinách bylo zvykem mít najatého správce, který dohlížel na správný poměr vína a vody (J 2,9).

Víno bylo předáváno, stejně jako olej nebo obilí, jako dar. Dary v podobě chleba a vína jsou zmiňovány v Gn 14,18 a Sd 19,19; dary v podobě vína a obilí v Gn 27,37 a 2S 16,1–2.

Zmínky o hodování a opíjení nalezneme v Gn 43,34 a v knize Kazatel: „Proto, ať žijí radovánky! Vždyť člověk nemá pod sluncem jiné štěstí než jíst a pít a přitom se radovat“ (Kaz 8,15). Zde není doslovně uveden alkohol, ale z textu to logicky vyplývá. Kniha Kazatel dále uvádí texty, které uvádíme v obou překladech, protože se jeví jako rozdílné. B21: „Pro potěšení se pořádají hody, radost ze života víno přináší – vše ale záleží na penězích.“ ČSP: „Pro obveselení připravují jídlo a víno dá radost živým. Peníze pak dají na všechno odpověď“ (Kaz 10,19). Zde mimo jiné vidíme jazykovou rozdílnost v těchto překladech. Oba překlady ale poukazují na příjemný účinek vína, nicméně upřednostňují peníze. V knize Kazatel podle ČSP: „Vzhůru! Jez radostně svůj chléb a zvesela pij víno své, ...“ (Kaz 9,7). Tento verš lze zařadit i do kapitoly Požehnáání a hojnost vína. Dále ČSP odkazuje na knihu Izaiáš: „Že není víno, zní nářek v ulicích, nastal soumrak všeho veselí, radost odešla do vyhnanství“ (Iz 24,11). Víno bylo odrazem spokojeného a klidného života (Neh 5,15; Ž 104,14; Př 14,7) a byl jím uctíván host (Gn 14,18; Sd 19,19).

„Říkají: Přijďte, přinesu víno, zpijeme se pivem a zítřejší den bude jako tento a ještě mnohem větší“ (Iz 56,12 ČSP) či „Judy a Izraele bylo takové množství, jako je písku v moři, a tak jedli, pili a veselili se“ (1K 4,20). Alkohol je spojován s jídlem a veselím. V knize Ester se píše o oslavě, kde „Nad pohárem vína se král Ester otázel...“ (Est 5,6). Zmínku o tom, že se pilo víno jako pohoštění a posílení ve stanech před bitvou nalézáme v knize Izaiáš a První knize královské: „A hle! Veselí a radost, zabíjení skotu a porážení ovcí, požívání masa a pití vína: Jezme a pijme, neboť zítra zemřeme“ (Iz 22,13 ČSP; 1K 20,12; 20,16).

4.3 Skutky v opilosti

Skutků či činů v opilosti není v Bibli zmíněno mnoho. Genesis (Gn 19,30–36) ukazuje, jak je lehké pomocí alkoholu někoho zneužít: „Lot potom z Coaru odešel a bydlel se svými dvěma dcerami v horách, neboť se bál bydlet v Coaru. Bydlel tedy se svými dvěma dcerami v jeskyni. Prvorozená jednou řekla té mladší: „Náš otec je starý a v celém kraji není nikdo, s kým bychom mohly otěhotnět běžným způsobem. Pojďme, opijeme svého otce vínem a spěme s ním, abychom zachovaly símě našeho otce.“ A tak té noci opily svého otce vínem. Prvorozená šla spát se svým otcem, který nic nevěděl, ani když ulehla, ani když vstala. Druhého dne pak prvorozená řekla té mladší: „Hle, včera v noci jsem spala se svým otcem. Opijeme ho vínem také dnešní noc. Potom jdi a spi s ním, abychom zachovaly símě svého otce.“ I té noci tedy opily svého otce vínem. Ta mladší s ním šla spát, on však nic nevěděl, ani když ulehla, ani když vstala. Tak obě Lotovy dcery otěhotněly ze svého otce. Prvorozená pak porodila syna a dala mu jméno Moáb, *Z otce vzešlý*. Ten je otcem Moábských až do dnešního dne. I ta mladší porodila syna a dala mu jméno Ben-amí, *Syn mého příbuzného*. Ten je otcem Amonců až do dnešního dne.“

11 | A dále pak Př 23,2–35.

Alkohol je v Druhé knize Samuelově použit k vraždě, kdy Abšalom zabije Amnona (2S 13,28). Jedná se spíše o účinky alkoholu než o samotný nápoj. ČSP odkazuje na podobnou událost z knihy Job, kdy při popíjení vína byly zabity Jobovy děti (Jb 1,13–17). V knize Jeremiáš je uvedeno: „Až se hlady rozdivočí, připraví jim hostinu, opiji je, že se budou hlučně veselit. Pak ale tvrdě usnou navěky a už se nezbudí, praví Hospodin“ (Jr 51,39). Opilost je použita i jako prostředek k trestu: „Opiji jejich velmože i mudrce, jejich hejtmany, správce i hrdiny. Pak usnou navěky a už se nezbudí, praví Král, jenž má jméno Hospodin zástupů“ (Jr 51,57). Ještě nelze nezapomenout vraždu opilého krále: „Jeho dvořan Zimri, velitel poloviny vozů, proti němu zosnoval spiknutí. Ela se právě opíjel v Tirse, v domě Arcy, správce tirskeho paláce. Vtom přišel Zimri, udeřil ho a zabil a začal v sedmadvacátém roce judského krále Asy kralovat místo něj“ (1K 16,9–10).

Úloha alkoholu se nevyhnula dalšímu známému příběhu. Král David se zamiloval do Uriášovy manželky Batšeby. Král David s ní ulehl a ona s ním otěhotněla. David se do ní zamiloval a chtěl se zbavit jejího manžela. Pozval si ho tedy k sobě domů a opil ho, chtěl, aby se vrátil domů z bitvy, ve které právě byl. Uriáš se ale domů vrátit nechtěl. Nakonec dal David poručit generálovi, aby Uriáše přiřadil do nejprudší bitvy a on tam padl. Batšeba se poté stala Davidovou ženou (podle 2S 11,1–33).

4.4 Požehnání a hojnost vína

V knize Genesis se objevuje požehnání v podobě vína a dalších surovin souvisejících s úrodou, např. obilím: „Ať Hospodin dá ti nebeskou rosou, úrodnou zem, obilí i víno v hojnosti.“ (Gn 27,28). Obdobně i Deuteronomium (Dt 7,13; 11,4): „Za ty peníze tam poříd vše, nač budeš mít chuť – hovězí, skopové, víno, pivo, nebo cokoli budeš chtít...“ (Dt 14,26). K hojnosti se vztahují verše i První knize letopisů, kdy hojnost se přičítala vínu, oleji a hospodářským zvířatům (1Pa 12,41); obdobně i Jr 31,12; Oz 2,10; Jl 2,19 a Am 9,14.

Bible zmiňuje i pohoštění od Hospodina: „Hospodin zástupům na této hoře vystrojí bohaté hody pro všechny národy, hody se zralým vínem a masem šťavnatým, s vínem vyzralým a vybraným (Iz 25,6).

4.5 Popis opilosti

V bibli se často setkáváme s popisem opilosti (1S 25,36; Iz 5,12). Kniha Ester popisuje slavnost krále Xerxe, kterou uspořádal pro své velmože, kde se mohlo neomezeně pít víno (Est 1,8). Když král Xerxes oslavoval již sedm dní, nechal si zavolat svou královnu, ta ale odmítla. Král Xerxes se rozhořčil a vydal ustanovení: „Každý muž ať je doma pánem a ať se mluví jeho jazykem“ (Est 1,22). Tento výraz vyřkl král v opilosti, a mohl by být zařazen i do kapitoly Skutky v opilosti. V textu také nalézáme výrazy jako „když byl král v dobrém rozmaru“ nebo „jakmile bylo

královo srdce lehčí“ (Est 1,10 ČSP); v B21 je tento verš popsán jako rozjařen vínem. Jsou zde popsány účinky alkoholického nápoje na psychiku člověka, excitace a dobrá nálada, kterou požití alkoholu způsobuje. „Pomlouvali mě, kdo sedají v bráně, opilci si o mně zpívali!“ (Ž 69,13).

V knize Přísloví můžeme nalézt varování před nadměrným požíváním alkoholu: „Nepatři k těm, kdo se opíjejí vínem, k hltonům masa neřaď se. Pijáka i žrouta přečeká bída, ospalost člověka do hadrů obléká! (...) Čí to „au“ a čí to „oj“? Čí ten křik a čí ten boj? Čí boulí bezpočet? Čí oči zarudlé? Těch, kdo u vína vysedávají, těch, kdo vyhledávají nápoje! Do vína nezahleď se – jak rudé je, jak v poháru jen jiskří, jak hladce klouže do hrdla! Nakonec ale jako zmije uštkne, dokáže otrávit jako had. Tvé oči uvidí prapodivně, tvé srdce bude mluvit spleteně. Bude ti, jako bys usnul na moři, jako bys ulehl stožáru na špici. Prý: Dostal jsem ránu? Nebo! Že zbili mě? Už nevím kdy! Až se proberu, dám si víc!“ (Př 23,20–35).

Ozeáš uvádí: „Kvůli vínu, kvůli burčáku přišli o rozum!“ (Oz 4,11). Zajímavé je, že ČSP překládá tento verš takto: „Staré a nové víno připravuje o rozum.“ Opilost popisuje i kniha Nahum: „Tak i ty budeš jako opilec, úplně bez sebe. I ty se budeš potácet a hledat skrýš před nepřítelem“ (Na 3,11). Obdobně v knize Zachariáš: „Budou jíst a pít a hlučet jako po víně, ...“ (Za 9,15) a „Efraimci budou jak mocní bojovníci, jako po vínu se rozjaří“ (Za 10,7).

Kniha skutků popisuje, jak do skupiny lidí pronikl duch svatý. Všichni lidé jakoby mluvili stejným jazykem. Tito lidé z toho byli zmatení, protože mezi lidmi bylo mnoho odlišných jazyků a národností. Někteří lidé, kteří to pozorovali, si mysleli, že jsou opilí. Před tyto lidi přistoupil Petr a pravil: „Tito lidé nejsou opilí, jak se domníváte. Vždyť je devět hodin ráno“ (Sk 2,15 ČSP). Zajímavé je, že jako důvod, proč lidé nejsou opilí, je uvedena ranní hodina. V knize Ozeáš se objevuje termín rozpálení, zmožení vínem (Oz 7,5).

4.6 Tresty

Zmínky o trestech za užití alkoholu nejsou v Bibli příliš časté. V knize Amos je uvedeno: „Protože dupete po chudácích a nutíte je odvádět daně z obilí, nebudete bydlet v těch svých palácích, které jste si postavili z kamení; z těch výtečných vinic, co jste sázeli, nebudete moci víno pít“ (Am 5,11). Trest popisuje i kniha Nahum: „Budou zapleteni v trní, svým vínem budou zpítí, zhltnutí budou jak suché plevy“ (Na 1,10) a Ageus: „Přivolal jsem sucho na tuto zemi, i na hory, na obilí, víno, olej i na vše ostatní, co roste ze země...“ (Ag 1,11). Tyto verše popisují trest v podobě neúrody, která se kromě vína týká i dalších surovin; první kapitola knihy Joel vypráví o invazi kobylek: „Proberte se opilci, plakejte, kvílejte všichni, kdo víno pijete! O sladký mok jste přišli teď, od vašich úst byl odtržen“ (Jl 1,5).

Tak pravil Hospodin v knize Jeremiáš: „Řekni jim toto slovo: Toto praví Hospodin, Bůh Izraele: Každý džbán

bude naplněn vínem. Řeknou ti: Copak to nevíme, že každý džbán bude naplněn vínem? Řekni jim: Toto praví Hospodin: Hle, naplníji opilostí všechny obyvatele této země, krále, kteří sedí na Davidově trůnu, kněze, proroky i všechny obyvatele Jeruzaléma“ (Jr 13,12–13 ČSP).

V knize Deuteronomium je uveden trest pro syna, který nerespektuje své rodiče a jen hoduje a pije (Dt 22,18–21). Kniha Izaiáš: „Bude usychat mladé víno, bude chřadnout réva, budou vzdychat všichni radostného srdce. Ustaně veselí tamburín, přestane hukot rozjařených, ustaně veselí lyry. Nebudou za zpěvu pít víno, pivo pijanům zhořkne“ (Iz 24,7–9 ČSP) a „Běda těm, kdo ráno vstávají a hned se ženou za pitím, kdo vysedávají dlouho do noci, než se vínem rozvášní“ (Iz 5,11).

4.7 Oběti

Víno bylo často v bibli používáno jako úlitba – tekutá oběť – Bohu nebo bylo obětováno spolu s dalšími surovinami. S těmito výrazy se v bibli setkáváme často, ale není vždy jednoznačné, zda se jedná o víno ve smyslu alkoholického nápoje.

V knihách Numeri, Exodus a Deuteronomium se objevuje víno jako úlitba (Nu 15,7; a dále srov. 28,7; 28,14; Ex 29,40; Dt 32,38). V První knize Samuelově je zmínka o oběti ve formě mouky, džbánu vína a tříletého býčka (1S 2,24). Ve Druhé knize letopisů a v knize Nehemiáš se podobně objevují prvotiny z obilí, vína, oleje, atd. (Pa 31,5; a dále srov. Neh 10,38; 10,40). Kniha Ezdráš píše o zápalných obětech bohu – pšenice, sůl, víno a olej (Ezd 6,9). Velmi štedrou obětí Bohu nabízí král Artaxerxes – 100 talentů stříbra¹², 100 batů¹³ vína, atd. (Ezd 7,22). Obětiny pro kněze jsou popsány v knize Nehemiáš (Neh 13,5; 13,12). O desátcích ve formě vína se zmiňuje kniha Deuteronomium (Dt 14,23).

4.8 Kalich hněvu

Kalich hněvu je v bibli často opakovaný termín, který je různě obměňován. Jedná se o metaforu, vztahující se na různé situace. Zmínku o vínu a kalichu najdeme v Knize žalmů. Zde se objevuje zmínka o Bohu, který drží v ruce kalich s vínem, které je navíc okořeněné (koření zvyšuje opojný účinek – pozn. ČSP) a pije z něj. „Všem ničemům země z něho nalije, vypijí ho až do dna, k sedlině!“ (Ž 75,9). Podobné odkazy, kdy Bůh opijí lid, nalézáme dále: „Vlastní lid nechal jsi okusit hrůzy, vínem závratí jsi nás napájel“ (Ž 60,5).

Kalich hněvu se nachází i v knize Jeremiáš. „Hospodin, Bůh Izraele, ke mně promluvil: „Vezmi z mé ruky kalich s vínem hněvu a dej z něj pít všem národům, k nimž tě posílám. Až se napijí, budou se potácet a blouznit kvůli meči, který na ně sesílám“ (Jr 25,15–16). Dále se v kni-

ze Jeremiáš v kapitole Kalich hněvu píše: „Bůh Izraele: Pijte, opijte se, pozvracejte se a padněte, že už nevstanete, protože na vás sesílám meč. A kdyby od tebe odmítali ten kalich vzít a napít se, řekni jim – tak praví Hospodin zástupů: Musíte pít!“ (Jr 25,27–28). V knize Jeremiáš promlouvá Hospodin k Babylonu: „Zlatým kalichem v ruce Hospodinově byl Babylon – opíjel celý svět. Národy z něj to víno pily, až se pomátly“ (Jr 51,7). „Klaní-li se někdo šelmě a jejímu obrazu a přijímá-li její znamení na čelo nebo na ruku, i ten bude pít neředitelné víno Božího hněvu, které je vlito do kalichu jeho rozhorlení...“ (Zj 14,9–10).

Dále v knize Pláč: „Raduj se a vesel, dcero edomská, jež bydlíš v zemi Úc. I ty se však dočkáš kalicha – opiješ se a svlékneš donaha!“ (Pl 4,21). Kniha Abakuk uvádí: „Běda tomu, kdo dává pít svému bližnímu, kdo jej opijí z číše svého hněvu, aby si díval na jeho nahotu. Ne slávou, ale hanbou budeš opilý. Teď pij ty; ukaž, jak jsi neobřezaný! Blíží se k tobě kalich z pravice Hospodinovy; ne slávou, ale zvratky budeš pokrytý“ (Ab 2,15–2,16). ČSP odkazuje na podobné verše v knize Ezechiel: „Toto praví Panovník Hospodin: Budeš pít kalich své sestry, bude hluboký a široký, aby pojal množství nápoje k zesměšňování a k výsměchu. Opilostí a žalem budeš naplněna, kalichem hrůzy a úděsu kalichem své sestry Sámarař. Budeš pít a vypiješ jej do dna...“ (Ez 23,32–34 ČSP).

4.9 Zákony a doporučení

V knize Leviticus a Ezechiel se objevuje zmínka o tom, že kněží měli zakázáno pít alkohol při výkonu své služby (Lv 10,9; Ez 44,21). Podobná zmínka je i v knize Jeremiáš, v kapitole Poslušnost Rechabitů. Rechabité odmítají pít víno, i když jsou k tomu několikrát vyzýváni. Nepijí ho, protože učinili slib, že stejně tak, jako nebudou vlastnit půdu, nebudou pít alkoholické nápoje (Jr 35,2; 35,5–6; 35,8; 35,14).

K Nazírskému slibu – blíže viz kapitola 4. V knize Soudců je zmínka o zpracovávání vína: „Vyšli na vinice, sklízeli hrozny, šlapali je v lisu a slavili vinobraní“ (Sd 9,27; a dále srov. Jb 24,11; Iz 6,10; Iz 63,3; Jr 48,33). V NZ, v listu Římanům, se setkáváme s tím, že je doporučováno víno raději nepít: „Je lepší nejíst maso, nepít víno a vyvarovat se všeho, co tvého bratra uráží“ (Ř 14,21; a dále srov. Ef 5,18). V knize Přísloví se doporučuje uctívat Boha, aby nadělil štědrost: „Uctívej Hospodina vším, co ti patří, tím nejlepším ze vší své úrody. Tvé stodoly pak budou plné zrní, tvé sudy budou vínem přetékat“ (Př 3,9–10). V knize Přísloví je uvedeno: „Kdo miluje radovánky, bude nuzným, kdo miluje víno a olej, nezíská bohatství“ (Př 21,17 ČSP). V knize Izaiáš je uvedeno: „Běda hrdinům v pití vína a mužům udatným v řezání piva“ (Iz 5,22 ČSP).

V Matoušově i Lukášově evangeliu je několik veršů věnováno tomu, jak by se otrok měl či neměl chovat v páno-
vě nepřítomnosti: „Zlý služebník by si v srdci řekl: můj pán je pryč nadlouho a začal by bít své spoluslužebníky a jíst a pít s opilci“ (Mt 24,48–49; a dále srov. L 12,45).

12 | Přibližně 3400 kg.

13 | Přibližně 2200 l.

Ježíš podle Lukášova evangelia pravil: „Dávejte si pozor, aby vaše srdce nebyla obtěžkána hodováním a opilstvím a staráním se o tento život“ (L 21,34). Knihy Exodus a Deuteronomium uvádějí: „Neváhej se podělit o úrodu, o víno a olej ze svého lisu“ (Ex 22,28; a dále srov. Dt 18,4). V knize Nehemiáš se píše o vybírání denních dávek, konkrétně 40 šekelů¹⁴ stříbra na jídlo a víno (Nh 5,15). V Prvním listu Timoteovi je uvedeno, jak by se měl chovat správce církve, kromě toho, že má být střídavý, rozvážný, bezúhonný aj., nesmí být opilec ani hrubián (1Tm 3,2–3).

4.10 PŘIROVNÁNÍ A METAFORY

V knize Žalmů se také nachází přirovnání: „Tehdy Pán procitl tak jako ze snu, jako bojovník, jenž byl vínem rozjařen“ (Ž 78,65). Kniha Job popisuje přirovnání: „Jak víno bez průduchu jsou mé útroby, jak nové měchy plné k prasknutí“ (Jb 33,19). V knize Abdiáš: „Jako jste pili na mé svaté hoře, tak budou věčně pít všechny národy. Budou pít a pít až k zalknutí, až zmizí, jako by nebyly“ (Abd 1,16).

Zmínku, ve které nalézáme přirovnání i popis zvracení, nalézáme v knize Izaiáš: „Hospodin jim nalil ducha závratí, aby Egypt ve všech jeho skutcích sváděl, aby se potácel jak opilec ve zvracích (Iz 19,14). Podobné přirovnání nalézáme taktéž v knize Izaiáš: „Země se motá, motá se jako opilec, ... Opilí jste, i když ne po víně, potácíte se jako po pivě“ (Iz 24,20; Iz 29,9). V kapitole Jákobova závěť je přirovnání: „Jeho oči se nad víno třpytí, zuby jeho na mléko bílé jsou“ (Gn 49,12).

Přirovnání k opilství nalézáme v knize Jeremiáš: „Srdce mám zlomené, kosti se ve mně chvějí, jsem jako opilec, jako muž vínem zmožený – to kvůli Hospodinu, kvůli jeho svatým slovům!“ (Jr 13,9). V knize Jeremiáš nalézáme i přirovnání království Moáb k vínu (Jr 48,11; Jr 48,26). Další přirovnání lze nalézt v knize Job: „Bez světla tápají v temnotě, nechá vrávorat je jako opilce“ (Jb 12,25) a v knize Žalmů: „Jak vratký opilec potáceli se, veškerá zkušenost byla ta tam“ (Ž 107,27).

Poetická přirovnání nacházíme v knize Přísloví: „Takoví se chlebem darebáctví živí, opájejí se vínem násilí“ (Př 4,17); „Moudrost si vystavěla dům, sedm tesaných sloupů vztyčila, dobytče porazila, víno nalila, už také prostřela stůl ... Pojdte a jezte na mých hodech, popijte víno, jež jsem nalila. Opusťte hloupost a konečně žijte, cestou rozumnosti se vydejte!“ (Př 9,1–9,6) a „Jako trn v ruce opilce je přísloví v ústech pitomce“ (Př 26,9). Další přirovnání viz Iz 1,22 a Sf 2,12.

4.11 Jiné

První zmínku o alkoholu nacházíme v Genesis (Gn 9,20–9,23). Velmi netradičně, s ohledem na svoji roli,

píše Kazatel: „Rozhodl jsem se holdovat vínu a osvojit si ztřeštěnost, nadále se však v srdci řídit moudrostí, abych zjistil, v čem spočívá lidské štěstí v těch pár dnech života pod nebem“ (Kaz 2,3). Další starozákonné zmínky najdeme v knize Daniel (Dn 1,8–1,17; Dn 5,1–4), Nehemjáš (Nh5,18), Joel (Jl 4,3).

I Matoušovo a Lukášovo evangelium uvádí: „Přišel Syn člověka, jít a pít – a oni říkají: Podívejte, žrout a pít vína, přítel daní a hříšníků!“ (Mt 11,18; L 7,34). Před ukřižováním bylo podáno Ježíšovi víno s myrhou, což odmítl (Mk 15,23). Evangelista Jan popisuje přeměnu vody ve víno (J 2,1–9 a J 4,46) a dále již zmiňované ředění vína (J 2,10); víno bylo rovněž součástí Poslední večeře (Mt 26,26–28). Opilství a opilci jsou obecně v novozákonné době považováni za hříšníky: Ř 13,13; a dále srov. 1Kor 5,11; 1Kor 6,9–10; 1Tt 1,7–8; 1Tt 2,3–4; 1Pt 4,3.

5 DISKUZE A ZÁVĚR

Cílem článku bylo v adiktologické rovině otevřít téma alkoholu v Bibli; popsat jeho roli ve starozákonné i novozákonné společnosti, jeho kulturní a náboženskou roli. Analyzovat a interpretovat bibli je vždy nesnadným úkolem; o to komplikovanějším, pokud se jí obsahově věnujeme právě z úzce oborového hlediska se zaměřením na alkohol a s ním související atributy. S ohledem na tento cíl jsme již na počátku vyřadili verše zaměřené na opilost krví. Novotný (1956) logicky uvádí, že se jedná o přenesený smysl slova, nikoli o skutečné pití krve.□

Bible popisuje pozitivní i negativní působení alkoholu proporcionálně. Alkohol, zejm. víno, se zde vyskytuje v několika významových rovinách. Víno jako potravina (Dt 8,8), lék (1 Tim 5,23), ke zlepšení nálady, resp. obveselení srdce (Žl 104,15), a zejména pak v kontextu Ježíše Krista jako přirozený nápoj a samozřejmě jako liturgický nápoj (Mt 26,27–29). Výrazným společným prvkem, který se napříč objevuje ve všech knihách, je morální apel vztahující se na jeho užívání. Bible se k alkoholu vyjadřuje velmi rezervovaně, v podstatě ve čtyřech základních aspektech: zákaz užívat alkohol (např. Lv 10,9), nevhodnost jeho užívání pro určitou sociální skupinu s ohledem na jejich povinnosti (např. Př 31, 4–5; Kaz 10,16–17), doporučení jeho užití v konkrétních situacích z léčebných nebo jiných zdravotních důvodů (např. L 10,34; 1Tm 5,23; Př 31, 6–7), důsledky a tresty pro jednání v opilosti (např. Dt 22,18–21; rovněž Jl 1,5).

Poměrně přesně jsou popsány účinky alkoholu, kterými jsou ztráta zábrán, jež vede ke špatným skutkům, bezbožné chování, úpadek člověka, zvracení, nauzea, vertigo, bolest, dokonce i srdeční arytmie. Jako pozitivní účinek alkoholu je popsána excitace, uvolnění nebo odlehčení. Na několika místech nacházíme sdělení, že víno připravuje o rozum.

Právě s ohledem na význam Bible pro naši společnost a profesní odbornost považujeme za významné znát

kompletní historický kontext i v náboženském měřítku. Tím se nám otevírá další možnost lepšího pochopení našich adiktologických pacientů a klientů – jak těch, kteří hledají pomoc ve víře, tak i těch, kteří skrze léčbu hledají víru či Boha. Současně tímto pochopením získáváme další rozměr úhlu pohledu, který nám jinak zůstává ukrytý a posouvá hranice našeho poznání a oborové vzdělanosti do vyšší dimenze.

Poznámka | Článek vychází z bakalářské práce obhájené na 1. LF UK v akademickém roce 2018/2019.

Role autorů | Hana Linhartová provedla vyhledání základních veršů, jejich setřídění do trsů a kategorizaci. Následně provedla podle jejich vzájemného tematického vztahu v kontextu zpracování základního rámce článku. Jaroslav Šejvl provedl revizi tematického vztahu setříděných veršů, korelaci biblických pojmů s odbornou literaturou, tvorbu logické souslednosti a zpracoval finální verzi článku. Kamil Kalina participoval na finální verzi článku a provedl kompletní revizi biblických veršů.

Konflikt zájmů | Bez konfliktu zájmů.

LITERATURA / REFERENCES

- Bible. (2009). *Bible, překlad 21. století*. Praha: Biblion.
- Bible – Český studijní překlad.
- Ferjenčík, J. (2010). *Úvod do metodologie psychologického výzkumu* [Introduction to psychological research methodology]. Praha: Portál.
- Heryán, L. (2007). *Úvod do Bible a teologie: Úvod do Bible* [online]. [cit. 2019-09-03]. Dostupné z https://is.jabok.cz/el/JA10/leto2012/T122/Úvod_do_Bible.pdf.
- Houser, P. (2003). *Dějiny alkoholu i alkoholismu ve všech podobách* [online]. [cit. 2019-09-03]. Dostupné z <https://www.scienceworld.cz/neziva-priroda/dejiny-alkoholu-i-alkoholismu-ve-vsech-podobach-2664/>.
- Huss, M. (1849). *Alcoholismus chronicus eller Chronisk alkoholssjukdom : ett bidrag till dyskrasiernas kännedom, enligt egen och andras erfarenhet*. Stockholm: Joh. Beckman.
- Keene, M. (2011). *Bible: Kapesní průvodce*. Praha: Biblion.
- Krmelová, E. (2013). *Manuál pro učitele „Bible a člověk 21. století“* [online]. [cit. 2019-09-03]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/18155/manual-pro-ucitele-Bible-a-clovek-21.-stoleti-.html>.
- Kurz Omega. (1999). *Metody studia Bible*. The Alliance for Saturation Church Planting Regional Resource Team. Budapest.
- Louda, M. (2015). *Alkohol v Bibli: Výtah z četby* [online]. [cit. 2019-09-03]. Dostupné z <http://matej4212.blogspot.com/2015/07/alkohol-v-bibli-vytah-z-cetby.html>.
- Mackerle, A. (2014). *Než budete číst Biblii podruhé: Vybraná témata o Biblii*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích.
- Mat, P. (2002a). *Rozdíly v překladech* [online]. [cit. 2019-09-03]. Dostupné z <http://www.myty.info/view.php?navezclanku=autenticita-Bible-i-rozdily-v-prekladech&cisloclanku=2002090001>.
- Mat, P. (2002b). *Autenticita Biblických textů II: Autentický text Bible?* [online]. [cit. 2019-09-03]. Dostupné z <http://www.myty.info/view.php?navezclanku=autenticita-Bible-ii-autenticky-text-Bible&cisloclanku=2002090002>.
- Mat, P. (2006). *Kdy byla napsána Bible?* [online]. [cit. 2019-09-03]. Dostupné z <http://www.myty.info/view.php?navezclanku=kdy-byla-napsana-Bible&cisloclanku=2006>.
- Mat, P. (2006b). *Kdo a kdy napsal Tóru?* [online]. [cit. 2019-09-03]. Dostupné z <http://myty.cz/view.php?navezclanku=kdo-a-kdy-napsal-toru&cisloclanku=2006040004>.
- Miovský, M. (2006). *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, a. s.
- Novotný, A. (1956). *Biblický slovník*. Praha: Edice Kalich.
- Plichtová, J. (1996). Obsahová analýza a jej možnosti využitia v psychologii. *Čs. Psychologie*, 4(40), p. 304–314.
- Ravik, S. (2006). *Biblické příběhy*. Praha: Levné knihy.
- Rush, B. (1811). *An inquiry into the effects of ardent spirits on the human body and mind, with an account of the means for preventing and of the remedies for curing them*. New York: Cornelius Davis.
- Shea, W. H. (1989). Alkohol v Bibli. *Znamení doby*, 21(3), p. 10–11.
- Šejvl, J. & Mioviský, M. (2017). Nejstarší specializované lůžkové zařízení pro léčbu závislosti na alkoholu na historickém území Čech a Moravy: případová studie protialkoholní léčebny ve Velkých Kuncicích (1911–1915). *Adiktologie*, 17(2), p. 134–146.
- Šejvl, J. & Mioviský, M. (2018). The first inpatient alcohol treatment facility in the Czech Republic: Case study of the Tuchlov institution (1923–1938). *Adiktologie*, 18(2), p.97–104.
- Šejvl, J., Mašlániová, M. & Mioviský, M. (2019). The oldest addiction treatment institution on the historical territory of Slovakia: The Istebné nad Oravou treatment facility (1937–1949). *Adiktologie*, in print).
- Trotter, T. (1804). *An essay, medical, philosophical, and chemical, on drunkenness, and its effects on the human body*. London: T. N. Longman and G. Rees.